

ZELFEVALUATIE

Wat houdt zelfevaluatie in?

Tijdens het tweede jaar van de GOK-cyclus moeten scholen een zelfevaluatie uitvoeren. De omzendbrief zegt hierover het volgende:

“In de loop van het tweede trimester van het tweede schooljaar voert elke school een zelfevaluatie uit.

Dit betekent:

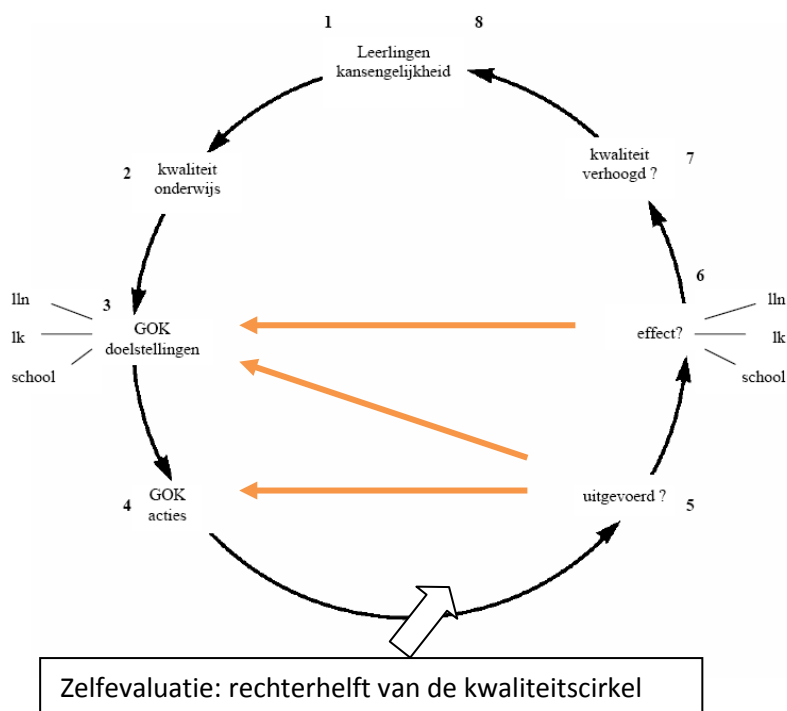
- *de school gaat na of de gegevens verzameld en geanalyseerd werden met betrekking tot de vooropgestelde doelstellingen;*
- *de zelfevaluatie resulteert in voorstellen voor verbetering van de eigen werking en in eventuele bijstellingen;*
- *de zelfevaluatie wordt ter kennisgeving voorgelegd aan de participatieraad of de schoolraad.*

Algemeen wordt aangenomen dat de kwaliteit van de zelfevaluatie verhoogt wanneer het zelfevaluatieproces gedragen wordt door het schoolteam”.

Scholen worden vrijgelaten in de wijze waarop ze die zelfevaluatie uitwerken en uitvoeren. Het Steunpunt GOK ontwikkelde enkele instrumenten om die zelfevaluatie te begeleiden (zie bronnen). In de praktijk blijkt dat scholen nogal eens worstelen met het in kaart brengen van effecten, daarom besteden we daar in deze GOKtip aandacht aan.

Zelfevaluatie is een stap in de GOK-cyclus

Zelfevaluatie is een stap in de GOK-cyclus. Dat wordt visueel voorgesteld in de kwaliteitscirkel. (zie schema) De zelfevaluatie maakt dus deel uit van een continu proces. Het goed kunnen uitvoeren van een zelfevaluatie hangt dan ook samen met de analyse van de beginsituatie en de formulering van doelstellingen en acties. Het is belangrijk om bij het formuleren van doelstellingen al na te denken over hoe deze geëvalueerd zullen worden en op welke wijze mogelijke effecten in kaart gebracht zullen worden. De rechterhelft van de cirkel is de eigenlijke zelfevaluatie.

●●● Zelfevaluatie: verschillende stappen

● Werden de acties uitgevoerd?

Het al dan niet uitvoeren van acties is iets anders dan het in kaart brengen van effecten. Het is uiteraard wel belangrijk om ook de acties te evalueren. Volgende vragen kunnen daarbij helpen:

- *Werd de actie uitgevoerd?*
- *Wie was betrokken bij de actie?*
 - *Heeft iedereen die bij de uitvoering betrokken moest zijn geparticipeerd?*
- *Was voor iedereen duidelijk wat moest gebeuren?*
- *Wat zijn de reacties?*
 - *Hoe denken de leden van het team die de actie moesten uitvoeren erover?*
 - *Hoe denken andere betrokkenen erover?*
 - *Hoe reageerden leerlingen?*
 - *Hoe reageerden ouders en externe betrokkenen?*
- *Was de actie een goede actie om de doelstelling te bereiken?*
 - *Wat zijn de effecten van de actie?*
 - *Hadden we deze effecten voor ogen?*
 - *Zijn er onverwachte effecten? Positief of negatief?*
- *Moet er bijgestuurd worden?*
 - *Moet de actie zelf bijgestuurd worden?*
 - *Moet de doelstelling bijgestuurd worden?*

De evaluatie van de actie kan uiteraard ook tijdens het proces gebeuren. Bij een permanente reflecterende houding kan het proces nog tijdens de werking bijgestuurd worden en kan er ingegrepen worden waar nodig.

● Stellen we effecten vast?

Bij het formuleren van doelstellingen is het belangrijk aandacht te hebben voor gewenste resultaten (effecten) op niveau van leerlingen, leerkrachten en de school. Het al dan niet behalen van deze resultaten breng je dan ook in kaart bij de zelfevaluatie.

Het is nuttig om in deze stap:

- terug te kijken naar de doelstellingen op de verschillende niveaus en de link met de acties;
- aandacht te hebben voor de samenhang tussen de verschillende niveaus;
- voor de verschillende niveaus verschillende bronnen aan te spreken:
 - School
 - Teambevraging (vragenlijst)
 - Teamvergadering (zie OOG voor meer GOK of GOK-beleid in de steigersvoor ideeën voor een interactieve aanpak)
 - Bevraging externen/ouders ...
 - Leerkracht
 - Zelfevaluatie-formulier
 - Inschatting van leerlingen
 - Observatie ...
 - Item bij functioneringsgesprek

- Leerling
 - Bevraging: welbevinden, ...
 - Observatie van leerlingen
 - Toetsresultaten

Afhankelijk van de doelstelling, spreek je andere informatiebronnen aan om effecten in kaart te brengen. [In deze presentatie](#) vind je enkele **concrete voorbeelden**. Maak bij deze stap ook gebruik van de informatie die al aanwezig is in de school. Denk maar aan spijbelcijfers, observaties tijdens de les, peer- en zelfevaluaties over bepaalde onderwerpen gelinkt aan acties, informatie bij de leerlingbegeleiding, ...

● **Is dankzij het uitvoeren van de acties de totale kwaliteit van het onderwijs toegenomen?**

In deze stap ga je met je team na of de acties effect gehad hebben: is het onderwijs door de acties krachtiger geworden?

- Hebben de acties en de resultaten een **blijvend** karakter?
 - Zijn de acties eenmalig of werden ze opgenomen in de dagelijkse praktijk?
- Hebben de acties een **structureel** karakter?
 - Zijn de acties gelinkt aan enkele leerkrachten of aan het hele team?
- Zijn de acties **integraal** of hebben ze dat potentieel?
 - Stromen de acties en resultaten door naar alle inhoud en ontwikkelingsgebieden?

● **Zijn de gelijke kansen tot maximale ontplooiing voor alle leerlingen verhoogd?**

Zijn we er in vergelijking met de vorige evaluatie (of beginsituatie-analyse) in geslaagd om ervoor te zorgen dat:

- a) meer leerlingen goed op weg zijn om de eindtermen te halen?
- b) er meer leerlingen zijn die hun capaciteiten maximaal kunnen ontplooiën?
- c) de leerlingen die systematisch zwakker scoorden bij de vorige analyse het nu beter doen?

● ● ● **Neerslag van de zelfevaluatie: méér dan een papieren formaliteit**

De school kan zelf beslissen hoe ze verslag uitbrengt van haar zelfevaluatie. Het is wel belangrijk dat dit document geen “papieren formaliteit” is, maar een document waar het hele team aan meewerkt en dat gebruikt wordt om het GOK-beleid te versterken.

Verschillende elementen kunnen deel uitmaken van dit dossier:

- Beginsituatie-analyse
- Beschrijving van gekozen GOK-thema's, doelstellingen en acties
- De neerslag van de zelfevaluatie

De zelfevaluatie is niet bedoeld als ‘verplichte papierwinkel zonder impact’. De zelfevaluatie maakt deel uit van een GOK-beleid, en wordt juist sterker en nuttiger als teams deze stap gezamenlijk zetten en benutten om hun beleid bij te sturen. Het document moet een werkdocument zijn, en niet iets dat als last ervaren wordt en verticaal geklasseerd wordt. Aangezien de school veel vrijheid heeft, is het dus belangrijk een format uit te werken dat zin heeft voor je eigen team.

●●● Aandachtspunten

● Acties en doelstellingen

Acties verwijzen naar waarneembare gedragingen van mensen: wie gaat wat doen & wanneer, met wie, onder welke omstandigheden, ...

Doelstellingen verwijzen naar wat men wil bereiken met de acties. Het is belangrijk om de doelen [SMART](#) te formuleren!

Er moet een relatie zijn tussen de GOK-actie en de doelstelling die men wil bereiken. Bij de zelfevaluatie ga je na of

- a) de actie goed werd uitgevoerd
- b) er indicatoren zijn die aanwijzen dat de doelstelling werd bereikt (opmerking: in een doelstelling spreekt men vaak over 'verandering', 'verbetering', ...)

● Effect van een GOK-actie

Het effect van een GOK-actie is de relatie tussen de GOK-actie en X (het resultaat). Als de GOK-actie er niet zou zijn geweest, dan zou X er ook niet zijn geweest. De GOK-actie moet dus zeker bijgedragen hebben tot het bereiken van X.

● Samenhang!

Het is belangrijk om doelstellingen op verschillende niveaus te formuleren: school, leerkracht én leerlingniveau. Bij de zelfevaluatie bekijk je dan ook of er effecten zijn op deze verschillende niveaus. Het kan zijn dat op het niveau van de leerkracht al duidelijk effect is van de acties, maar dat op niveau van leerlingen nog geen grote veranderingen vast te stellen zijn.

● Effecten = meer dan cijfers

Effecten zijn meer dan cijfers. Als een leerkracht zijn leerkrachthandelen heeft aangepast en daardoor meer interactief werkt of meer aandacht heeft voor schrijfvaardigheid, is dat ook een effect. Leerlingen die zich beter voelen en aangeven op een enquête dat ze liever naar school gaan: dat is ook een effect.

● Korte en lange termijn

Veranderingen in onderwijs hebben vaak tijd nodig. Hou er daarom rekening mee dat je effecten op korte en lange termijn in kaart kan brengen. De effecten van een actie die twee jaar loopt kunnen beperkt zijn bij deze zelfevaluatie, maar bij de volgende al veel duidelijker. Daarom is het ook belangrijk om voort te bouwen in je beleid en vroegere evaluaties en analyses mee te nemen. Daarnaast is het ook belangrijk om bij het in kaart brengen van effecten verschillende gegevens mee te nemen en er ook voor te zorgen dat het geen eenmalige momentopname is.

● Informatie verzamelen: brede evaluatie

Om het GOK-beleid van de school te evalueren (en dus de GOK-doelstellingen) kan je heel wat informatie verzamelen op niveau van school, leerkrachten én leerlingen. Zorg er ook voor dat je voldoende gegevens verzamelt (cijfers, percepties, ...), dat je verschillende methodes gebruikt (observaties, toetsen, portfolio, bevragingen,...) en tot slot dat je

verschillende bronnen raadpleegt: leerkrachten, leerlingen, ouders, externen, het hele team, ...

Leg al deze gegevens samen. Als informatie van deze verschillende gegevens in dezelfde richting wijst, heb je meer zekerheid dat je een effect hebt van een actie.

Let er wel op dat je niet té veel informatie verzamelt. De informatie moet ook nog verwerkt worden. Bepaal dus goed welke informatie je gaat benutten voor het in kaart brengen van effecten gelinkt aan een aantal GOK-doelstellingen. Verzamelen om te verzamelen geeft meer werk ... maar is niet altijd even efficiënt.

● **Het betrekken van het team**

In de omzendbrief wordt aangegeven dat het noodzakelijk is het hele team te betrekken bij de zelfevaluatie. Dit is uitermate belangrijk opdat het beleid gedragen wordt door het team. In het 'OOG voor gelijke onderwijskansen' (VLOR) of 'GOK-beleid in de steigers' (sGOK) vind je heel wat werkvormen om met je team interactief aan de slag te gaan om te evalueren. Maak er zeker gebruik van, want een gedragen beleid heeft meer slagkracht.

● ● ● **Bijlagen**

- [Presentatie met voorbeelden van zelfevaluatie](#)
- [Voorbeeld van zelfevaluatie Diversiteit](#) (sjabloon en voorbeeld van interactieve teamvergadering)

● ● ● **Bronnen**

- [Interview met GOK-coördinator over zelfevaluatie \(GOKschrift 1, mei 2007\)](#)
- [Aanzetten tot zelfevaluatie binnen GOK \(basisonderwijs\)](#)
- [Aanzetten tot zelfevaluatie binnen GOK \(secundair onderwijs\)](#)
- [GOK-beleid in de steigers](#)
- VLOR (2008). [Oog voor meer gelijke onderwijskansen](#). Een handleiding voor beginnende begeleiders. Brussel: VLOR.

Tekst: Lia Blaton en Eva Verstraete, medewerkers Steunpunt Gelijke Onderwijskansen